

УДК 811.111'42:502/504:37.091.12-057.86

Креативна дискурсивна особистість В екосистемі творчої діяльності

Самохіна В. О.

доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри англійської філології Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна; e-mail: samokhina.victoria@gmail.com; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6216-2502>; GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com.ua/citations?user=0us2VTAAAAAJ&hl;> RESEARCH GATE: https://www.researchgate.net/profile/Viktoria_Samokhina (Харків)

У статті розглядаються особливості креативної дискурсивної особистості педагога і науковця-лінгвіста скрізь призму їх екологічної свідомості. Доведено, що з екологічної точки зору креативність людини реалізується у творчій діяльності і є її специфічною рисою, яка експлікується в діалогічному процесі – екологічному контакті із самим собою і з навколишнім середовищем. Робиться висновок, що екологічність виявляється у специфіці співвідношення індивідуальних творчих інтенцій із суспільним контекстом. Зокрема, процес творчості знаходить вираження у креативних новаціях Homo Creans – талановитого педагога і лінгвіста. Наводяться міркування щодо поняття «особистість», яке не співпадає з його уживанням у складі поняття «дискурсивна особистість». Визначено критерії вивчення креативної дискурсивної особистості, у якій творіння «виливаються» у слова (концептуально-специфічний еко-формат; міждисциплінарна методологія; аспекти розгляду креативної особистості; її діяльність та основні риси). Підкреслюється значущість творчості педагога, який продукує творчі ідеї, що реалізуються у креативних завданнях, а також науковця-лінгвіста, який «творить» мовою: лінгвокреативність часто пов'язується з навмисним порушенням мовних і мовленнєвих норм і спрямована на креативну мовну гру. Гра є творчим методом педагога (дидактичні ігри) і лінгвіста (мовні ігри), своєрідною «моделлю дійсності» (Ю. М. Лотман). Креативний підхід у педагогіці та лінгвістиці гармонізує відношення суспільства і середовища і є важливою складовою творчого екологічного процесу пізнання і навчання.

Ключові слова: екологічний контакт, екологічна свідомість, креативна дискурсивна особистість, лінгвокреативність, порушення норм, творча діяльність.

Самохіна В. А. Креативная дискурсивная личность в экосистеме творческой деятельности. В статье рассматриваются особенности креативной дискурсивной личности педагога и учёного-лингвиста сквозь призму их экологического сознания. Доказано, что с экологической точки зрения креативность человека реализуется в творческой деятельности и является его специфической чертой, которая эксплицируется в диалогическом процессе – экологическом контакте с самим собой и с окружающей средой. Делается вывод, что экологичность проявляется в специфике соотношения индивидуальных творческих интенций с социальным контекстом. В частности, процесс творчества воплощается в креативных новациях Homo Creans – талантливого педагога и лингвиста. Приводятся размышления относительно понятия «личность», которое не совпадает с его употреблением в составе понятия «дискурсивная личность». Выявлены критерии изучения креативной дискурсивной личности, у которой творения «выливаются» в слова (концептуально-специфический эко-формат; междисциплинарная методика; аспекты изучения креативной дискурсивной личности; её деятельность и основные черты). Подчеркивается важность творчества педагога, который продуцирует творческие идеи, реализующиеся в креативных заданиях, а также учёного-лингвиста, который «творит» языком: лингвокреативность часто связывается с намеренным нарушением языковых и речевых норм и нацелена на творческую языковую игру. Игра является творческим методом педагога (дидактические игры) и лингвиста (языковые игры), своеобразной «моделью действительности» (Ю.М. Лотман). Креативный подход в педагогике и лингвистике гармонизирует отношения общества и окружающей среды и является важной составляющей экологического творческого процесса познания и обучения.

Ключевые слова: креативная дискурсивная личность, лингвокреативность, нарушение норм, творческая деятельность, экологический контакт, экологическое сознание.

Samokhina V. Creative discourse identity in the ecosystem of creative activity. This article considers characteristic features of creative discourse identities of the pedagogue and linguistic scholar in the light of ecological consciousness. It is proved that from the ecological point of view creativity of a person is realized in his/her creative activity, constituting his/her characteristic feature

that manifests itself in the dialogic process – ecological contact of a person with him/herself and the environment. We conclude that ecogism becomes apparent in the specific character of correlation of individual creative intentions with the social context. In particular, the process of creativity finds expression in creative innovations of Homo Creans – a talented pedagogue and linguist. Reflections concerning the notion of “identity” are presented; they do not coincide with the usage of the concept of identity as a constituent of the notion of “discourse identity”. The main criteria of studying a creative personality, whose creative efforts are materialized in words, are brought to light (conceptually-specific eco-format, interdisciplinary methodology, foreshortenings of studying a creative identity, activity and basic traits of the latter). The importance of creativity of a pedagogue who produces creative ideas realized in creative tasks as well as of a linguistic scholar who “creates” with language is stressed. Linguo-creative activity is often connected with intentional violation of language and speech norms; it is aimed at creative language games. A game is a creative method of a pedagogue (didactic games) and linguist (language games), a specific “model of reality” (Yu. M. Lotman). Creative approach in pedagogics and linguistics harmonizes relations between society and environment; it is an important component of the creative ecological process of cognition and teaching.

Keywords: creative activity, creative discourse identity, ecological contact, ecological consciousness, linguo-creativity, violation of norms.

*«Людина стає особистістю,
коли піднімається в усвідомленні себе
у світі і світу в собі» (В.І. Карасик)*

1. Постановка проблеми

Універсальною рисою особистості людини є креативність, яка передбачає її реалізацію у творчості. У роботі ми розрізняємо поняття «творчість» і «креативність». Перше розуміємо як процес, діяльність людини, у той час, як креативність – результат цього процесу, властивість особистості, її творчі здібності. Порушуючи питання сутності природи творчості, необхідно пов'язати цю проблему із сутністю людини, оскільки творчість жива, вона може існувати лише в умовах присутності в суцільному, а це існування творчості завжди утілювала у життя людини [23, с. 221]. З екологічної точки зору, креативність суб'єкта – це його визначна характеристика. Важливою ознакою креативної дискурсивної особистості (далі – креативної особистості) є її взаємодія з людьми у творчій діяльності.

Креативна особистість живе у двох екосистемах творчої діяльності – духовній та матеріальній: духовна «виростає» із матеріальної: спостереження та умовиводи стосовно природних явищ у широкому смислі слова для креативної особистості – це отримання мудрості, критичного мислення, розуміння природи, філософський принцип «Я мислю, отже я існую», за Декартом. Креативна особистість також перебуває у постійних діалогічних відносинах: із собою (Самість, за М.М. Бахтінім), із навколишнім середовищем та проходить ті самі стадії, що й екосистема – від прискорення свого прогресу до передачі своїх знань та навичок своїм «послідовникам» (учням, однодумцям). Причому, креативність – це сама особистість, а творчість – її продукт (творчі замисли, рефлексовані конкретними знаннями про природу, суспільство, культуру). На думку М.М. Бахтіна, «талант – це активна індивідуальність бачення та оформлення, а не бачена та оформлена індивідуальність» [2, с. 180].

Вивченню креативної особистості присвячено чимало робіт [5; 8; 9; 14; 16; 22; 24; 27]. Більшість авторів звертають увагу на такі сфери креативної особистості, як творчість ученого (наука), твор-

чість та творча особистість (культура), творчість письменника як креативної особистості. У цьому випадку, екологічність виявляється у специфіці співвідношення індивідуальних творчих інтенцій із суспільним контекстом, що має досить обмежений характер. Це – своєрідна еко-діалогічність, «діалог» із культурним середовищем.

Актуальність проблеми дослідження. Тема креативності та творчості в педагогічній та науковій діяльності є досить актуальною: у цих сферах активно прослідковується тенденція прояву нестандартного мислення, нових оригінальних поглядів, креативних ідей та творчості, які знаходять своє втілення в дискурсивній практиці. Саме тому методи реалізації креативності в педагогіці та науці потребують детального дослідження.

Мета роботи – визначити зміст понять креативності та творчості як екологічних сутностей, навести теоретичні основи їх вивчення, а також охарактеризувати застосування креативних засобів та нових методик, створених на цій основі у професійній педагогічній та науковій діяльності.

У своїй попередній праці ми підкреслили **перспективи дослідження** з позиції еколінгвістики в науковому, педагогічному та академічному типах інституційного дискурсу, засновані на ідеї прагнення до знань [25, с. 139]. **Об'єктом** цієї статті є дискурсивна особистість **педагога і лінгвіста** у сфері освіти та науки, а **предметом** – їх наукова діяльність у «екологічному» середовищі – «творець-креатор».

2. Основна частина

2.1. «Творець – людина, яка надсилає значно більшу кількість повідомлень, ніж отримує» (А. Моль)

Терміни «креативна особистість» та «дискурсивна особистість» включають поняття «особистість». М. Бердяєв вважає, що «особистість пов'язана з універсалізмом, а не індивідуалізмом...Особистість різноманітна, одинична, неповторна, оригінальна, не схожа на жодну іншу. Особистість є винятком, а не правилом... Особистість необхідно відрізняти від індивіда...Особистість є незмінним у змінному, єдиним у різноманітті... кожна особистість має свій

світ» [цит. за 17, с. 404]. Для порівняння, наведемо думки інших авторів: «Особистість – це той, хто відхиляється від загального шляху, хто випадає з величезної спільної маси... Особистостями не стають за волею долі. Особистість – це осередок свободи... Особистість – це внутрішній світ, що потребує реалізації зсередини» (Муньє). «Особистість – це не річ, не субстанція, не предмет... Особистість – це виконувач актів» (Гайдеггер). «Існує чимало особистостей, істинних особистостей. Особистість – це межа існування» (Рікер) [там само, с. 406]. Отже, особистість протиставляється народу («масі») як обличчя протиставляється речі; Особистість так само реальна, як Обличчя, але в іншому смислі. Особистість – недосяжний символ вільного, творчого індивідуума, як духовна, культурна та соціальна сутність, динамічна та універсальна в усіх проявах [там само, с. 404]. З цих справедливих суджень випливає, що дискурсивною особистістю може бути не будь-яка людина, а неповторна (унікальна).

Особливостями вивчення креативної особистості є такі:

1. Концептуально-специфічний еко-формат: це – діалектика взаємодії та виконання: (взаємодія – спосіб впливу один на одного при безпосередньому контакті; виконання – спосіб одностороннього впливу на об'єкт [6, с. 195]:

- на базі текстів мовної особистості;
- непрямих свідчень, особистих спостережень;
- особистого спілкування, власне інтересу до особистості творчої людини.

2. Міждисциплінарна методологія – базис, у форматі якого діє креативна особистість як екосистема творчої діяльності:

1) у філософії (самореалізація креативної особистості в процесі створення переважно духовних цінностей);

2) у логіці (креативну особистість розуміють як сталу систему соціально вагомих рис);

3) у мистецтві (креативна особистість як суб'єкт вільного вибору художнього почерку, сукупність авторських прийомів);

4) у художній творчості (активність креативної особистості, її стиль);

5) у філології, педагогіці вивчається особистість як носій знань.

Отже, «мікрокосм» креативної особистості – всі сфери діяльності. Креативна особистість у форматі міждисциплінарної методології охоплює декілька дисциплін (наприклад, педагог/ філолог (лінгвіст); історик/естетик; філософ/історик; літературознавець/мистецтвознавець) і т.ін. [33, с. 143].

3. Ракурси вивчення креативної особистості: біографічний, теоретико-критичний, історико-типологічний, герменевтичний, семіотичний, лінгвістичний, а також тексти креативної особистості як тексти культури; творчість як сфера втілення ідей і сфера втілення особистості через ідеї.

4. Діяльність креативної особистості виражається в модусах її трансформації: творча рефлексія. «Найважливішим змістом творчості стає її активний, дійовий й аксіологічно детермінований характер, а саме, творчість розглядається як джерело й осередок багатьох бінарних опозицій. У цьому змісті особливо виразною стає така функція творчості, як вичленення особистості з маси» [12, с. 127]. Таким чином, творчість – це ще й кордон між неповторною особистістю й уніфікованою масою [там само]. Відправною точкою є тут інтенція: зрозуміти, зіставити, усвідомити, довести, переконати і т. ін. соціум або окремого індивіда.

5. Основні риси креативної особистості: нестандартне мислення, яскрава індивідуальність, парадоксальні особистісні й творчі прояви. Креативні особистості – це лідери, які мають талант, натхнення, геніальність, творчу самосвідомість, значущість, самореалізацію, право на творчість (знання, розум), інтенції творця (спонукати до думок, змусити створити своє, виявити новизну). Їм властиві сумніви, велика вимогливість, прозорливість, пошук нових шляхів. Креативні особистості – це інтелектуали, носії нових знань, це «володарі дум», ерудити. Креативна особистість – це, передусім, мислитель. У цій роботі педагог та вчений розглядаються як творчі, креативні дискурсивні особистості.

2.2. Творчість є пошуком альтернативи: креативність і творчість у педагогічній та науковій сферах

Процес творчості педагога та науковця-лінгвіста знаходить вираження в креативних новаціях Номо Креанс як суб'єкта самореалізації. Таким чином, можна виокремити екологічну концепцію культури, у відповідності до якої культура постає як єдність духу, що творить, та духовної атмосфери [4, с. 19]. Основними рисами екологічності культури виступають такі: 1) жива цілісність, що має емерджентні властивості та яка розвивається як органічна, а не механічна єдність; 2) окремі галузі і типи культури, які, подібно до живих створінь, знаходяться у непереривній боротьбі між собою та навколишнім середовищем і у той самий час пристосовуються один до одного та до середовища, досягаючи гармонії [там само].

Ці риси екологічності культури втілюються в творчій діяльності педагога і науковця як виразників культури, здатних до творчості. «Людина-творець – це, передусім, – людина духовна, що проявляє творчу самовідданість, це – особистості «духовно обдаровані» [29, с. 33], що розкривають свій внутрішній потенціал. Хотілося б навести цитати з «Кодексу цінностей Каразінського університету». Одна з них – це єдність освіти і науки: «Університет гармонійно поєднує освітній процес із науковими дослідженнями, здійснює навчання на базі найновітніших наукових результатів, демонстрації логіки і методології нау-

кових пошуків». Друга цінність – це *креативність*: «Університет створює умови і виховує необхідні якості для *творчої діяльності* викладачів і студентів, для продукування нових ідей, здійснення оригінальних, нестандартних підходів в усіх напрямках університетської діяльності». Академік І. М. Ліфшиць, випускник і професор Харківського університету, відзначав: «Неповторність талантів і творчих можливостей різних людей (будь це в області науки, мистецтва, індивідуальних сфер діяльності людини) – це найцінніша відмінність людини від її технічних конкурентів» [«Кодекс»]. «Кодекс цінностей» також наводить такі здатності творчої людини-освітянина та науковця, як вільнодумство, яке формується на засадах критичного мислення, вільне пізнання сутності світу, а також відкритість і толерантність, підкреслює при цьому діалог вільного обміну інформацією, публічність наукових дискусій. «Екологізація свідомості полягає в розвитку *екологічної освіти*, (виділено нами – В. С.), просвітництва та науки з метою перебування суспільної екологічної свідомості, зміни образу життя людини, його моральності» [31]. Екологічний аспект креативних особистостей педагога і науковця експлікується у постійній роботі над собою, прагненні до вдосконалення, у високій працездатності, що виражається у захопленості, умінні захопити інших, а також у тиші, адже відкриття й творчість полюбують усамітнення. Креативна особистість – це цілісність, якій притаманні: натхнення, нестандартне мислення, оригінальність, обдарованість, самотність, індивідуальність, розвинутий інтелект, внутрішня незалежність, отримання задоволення. Генеральна лінія у вивченні креативної особистості педагога і науковця – екопедагогічна і еконаукова. Вона полягає в її соціально-психологічних, естетичних, філософських і художньо-філологічних проявах [дет. див. 1; 11; 28; 32].

Однак, креативні особистості педагога і науковця (на жаль!) – явище не масове. До людини творчої відноситься такий тип особистості, який занурений у процес творчості «з головою» як у середовищі, в якому вона створює себе за її законами. За Ю. М. Лотман вважає, що така людина повинна бути інтелігентною та мати такі риси, як незалежність, відчуття справедливості, відчуття власної гідності, повага до себе та інших, самостійність, висока вимогливість до себе та інших, свідомість, відмова від егоїзму, спрага до служіння, жертвовність (не як самоціль і бравада, а як готовність заплатити за свої ідеали найвищу ціну) [19, с. 85]. Її можна вважати новим видом життя. Вона не споживає культуру, а співпереживає їй [там само]. На цьому базується екологія духа творців. За думкою Д. Кребера, «можна вважати доведеним, що геніальні здібності надаються від народження, але реалізуються вони чи ні, – залежить тільки від культурного оточення, в якому потенційні генії опиняються вже після народження [18, с. 465].

У креативного педагога і науковця творіння «визиваються» слова. Функція слова – колосальна для цих дискурсивних особистостей. Роль слова в житті людини прекрасно виразив М. Гумільов: «В оній день, когда над миром новым Бог склонял лицо своё, тогда Солнце останавливали словом, Словом разрушали города». Еко-творчість, виражена словом, є найважливішим інструментом підтримання спільності; слово – це яскраве вираження творіння людини, «творчість індивідів», за В. Гумбольдтом [7, с. 66]. О. В. Іванова характеризує екологічну освіту як «цілеспрямовано організований, планомірно та систематично здійснюваний процес оволодіння екологічними знаннями, уміннями та навичками, формування ставлення до природи як до духовної цінності [13, с. 15], яка «сприяє збереженню та розвитку системи «суспільство-природа» [10, с. 39].

Що єднає педагога та науковця (лінгвіста)? Гра. Педагог продукує творчі ідеї, які реалізуються у творчих завданнях, так званих *дидактичних іграх* як педагогічних засобах активізації процесу навчання. Дидактична гра розглядається як цілеспрямована організація навчально-ігрових взаємодій тих, хто навчається, у процесі моделювання професійно-орієнтованих комунікативних ситуацій [33, с. 133] (наприклад, інноваційна методика CLIL – Content and Language Integrated Learning / Предметно-мовна інтегрована освіта). За допомогою CLIL студенти підвищують знання з теоретичного матеріалу в умовах спілкування іноземною мовою з іншими учасниками навчального процесу, розвиваючи таким чином когнітивні навички. Викладач створює ключові питання за темою лекції, щоб звернути увагу студентів на її зміст та мовне вираження. Студенти можуть подати усні презентації академічного характеру, скласти діалоги для рольових ігор, дебатів тощо. Викладач опитує студентів з метою дізнатися про їх попередні знання, що стосуються предметного змісту курсу і мовних структур.

В.Г. Пасинок визначає такі функції дидактичної гри: функція формування інтересу до навчання; функція формування психічних новоутворень; функція формування власне навчальної діяльності; функція формування навичок навчальної й самостійної роботи; функція формування навичок самоконтролю й самооцінки; функція формування адекватних взаємовідносин і засвоєння соціальних ролей [21]. Отже, дидактична гра здійснює позитивний вплив на різні сфери розвитку й особистості майбутніх фахівців. У ході дидактичної гри за методикою CLIL у студента формуються вміння поєднувати теоретичні знання з практичною діяльністю. Форма заняття створюється за допомогою ігрових прийомів та ситуацій, які є засобом спонукання, стимулювання до навчальної діяльності.

Лінгвіст «творить» мовою, адже лінгвістика – це наукове дослідження мови, яке припускає використання об'єктивних перевірок методів, основу

яких складає загальна структура мови. Але як у будь-якій професії, митець повинен уміти привнести щось нове, вміти поглянути свіжим поглядом на вже вкорінені звичайні речі. Поглянути на проблему творче та креативно вдається далеко не кожному. Креативність та творчість для професій педагога та лінгвіста – це запорука успіху та можливості відкриття нових вершин. Більшість лінгвістів стверджують, що формою лінгвокреативної діяльності, пов'язаної із навмисним порушенням мовних та мовленнєвих норм і спрямованої на виконання певної функції, є *мовна гра*. Доречно зазначити, що мовна гра – це не просто дотепне спотворення одиниць мови, а реакція мови на процеси і явища, що відбуваються в певний час в житті суспільства. Люди, які здатні відчувати ігрові творчі можливості мови, користуються своїм правом перефразування, зміни і обігравання вже наявного мовного матеріалу. Це робиться з метою відмови від стереотипів, привнесення свіжості, оригінальності, своєї оцінки, індивідуальності.

Таким чином, гра – це творчий метод і педагога, і лінгвіста. Педагог створює свій творчий продукт, «граючи» з тими, хто навчається, тобто навчаючи. Лінгвіст – це гра мовою, творчістю, діяльністю. Як зауважував Ю. М. Лотман, «гра – особливого роду модель дійсності, один із механізмів вироблення творчого пізнання (виділено нами – В. С.), яке орієнтується в складному, багатоплановому континуумі можливостей і є тренуванням в умовній ситуації» [19, с. 98]. Як уважає А. Шопенгауер, «гра – це бадьорість думки» [30, с. 127], вона реалізує здатність і потяг до нових комбінацій «явищ внутрішнього та зовнішнього світу» [там само]. Креативний потенціал гри – гра словами та думками, гра як прояв творчої активності особистості. Професії педагога та лінгвіста зобов'язують їх носіїв бути творцями, творцями дуже кваліфікованими. Д. В. Шапочкин підкреслює: «Еколінгвістика прагне до очищення навколишнього середовища лише мовними засобами заради людини та людства» [29, с. 37].

Креативна лінгвістика пов'язана так чи інакше з деякими творчо спрямованими утвореннями в мові. У сучасному мовознавстві в широкому розумінні лінгвокреативності мова постає як частина пізнавальної діяльності людини і виступає як незмінне та природне джерело творчості. Отже, про лінгвокреативність доводиться говорити там, де стикається мова і творчість. Лінгвокреативність є мовною здатністю особистості в певній комунікативній ситуації робити вибір на користь такого слова або виразу, яке не лежить на поверхні, а створено на основі асоціативних уявлень, як за допомогою існуючих мовних одиниць, так і в ході порушення встановленого стандарту мови. Така здатність креативної особистості до утворення нових незвичайних слів обумовлена також певним типом мислення, яке в креативній лінгвістиці прийнято

називати лінгвокреативним. До факторів креативності мовного мислення можна віднести: 1) оригінальність – здатність до створення асоціацій; 2) семантичну гнучкість – здатність запропонувати нове використання функції об'єкта; семантичну спонтанну гнучкість – здатність до пошуку різноманітних ідей у будь-яких ситуаціях. Креативний лінгвіст – це дуже смілива та винахідлива людина, її цікавить сам процес більше, ніж результат. Вона має прекрасне почуття гумору, яке допомагає ставитися до вивчення лінгвістики неупереджено та по-своєму легко. В цілому, лінгвісти-гумористи займають окреме місце серед науковців. Вони мають безумовний запас лінгвістичних знань, невичерпну креативність і дотепність. Ігрова стихія, властива комічному духу *Homo Ludens*, емоціональний інтелект наділяє їх комічні тексти усіма формами комічного, при цьому спостерігаються явні мовні експерименти лінгвіста-жартівника [26, с. 85]. Порівняймо: 1) міжмовна омофонія (*чим далі в less, тим більше drove*); 2) лексичні бленди (*clousy: it was a clousy day (cloudy+lousy)*); 3) малапропізми (*transcendental medication (meditation)*); 4) лінгвістичний нонсенс (*All animals are equal, but some of them are more equal than others*).

3. Висновки та перспективи

Проведений аналіз креативної особистості в екосистемі творчої діяльності надав можливість виявити характерні риси вченого-новатора і талановитого педагога. Екологізм виявляється в природі і в суспільстві. Метод екологізації як проникнення глобальної задачі охорони навколишнього середовища в усі сфери суспільних відношень, направлений на гармонізацію відношень суспільства і навколишнього середовища [3, с. 182]. Суть цієї статті полягала в тому, що людина взаємодіє зі світом, що його оточує. Вона намагається його покращити різними шляхами, у тому числі, творчою діяльністю, і таким чином, робить свій внесок у розробку взаємовідносин людини з живою природою (тобто з іншими людьми).

Екологія контакту [25] креативної особистості з *Homo Contactum* значно облагороджує і першого, і другого. Контакт відбувається завдяки мові, і креативні особистості педагога і науковця сприяють його успішності. Бути у всеозброєнні знаннями – екологічний девіз науковця і освітянина, більшість з яких позитивно налаштовані по відношенню до середовища, яке їх оточує: через мову їх свідомість пов'язується з культурою, яка впливає на свідомість саме через мову. Поведінка цих особистостей значно впливає на природу, яка розкривається в таких еко-напрямах, як «екологічна освіта» та «екологічна наука», в яких креативність і творчість є важливими складовими екологічного процесу пізнання та навчання. Антропоцентризм, як уважають еколінгвісти, проявляє себе в мовній

номінації явищ дійсності, розгляду їх з точки зору їх корисності та придатності для людини [20, с. 219-220]. Екологічність виявляється у специфіці співвідношення індивідуальних творчих інтенцій з суспільним контекстом, що має досить органічний характер. Це, свого роду, еко-діалогічність ведення «діалогу» із середовищем. Педагогічна та наукова творчість є оригінальним та високоефективним підходом викладача та лінгвіста до сфери своєї ді-

алогічної діяльності, збагаченням теорії і практики новими, неординарними продуктами, що вирізняються новизною, оригінальністю, унікальністю.

Уважаємо, що **перспективність** поставленої в роботі проблеми полягає у практичному застосуванні наробок і досягнень креативних дискурсивних особистостей в навчальному процесі (як дидактичних, так і суто лінгвістичних), пов'язаних з екологічною свідомістю педагога і науковця-лінгвіста.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонова О. Є. Педагогічна креативність у структурі педагогічної обдарованості вчителя. *Нові технології навчання: наук.-метод. зб.* Вінниця, 2011. Вип. 69. С. 11 – 17.
2. Бахтин М. М. Эстетика словесного творчества. Москва: Искусство, 1979. 418 с.
3. Боголюбов С. А. Экологическое право: учебник для вузов. Москва: Норма. 2001. 448 с.
4. Горелов А. А. Эволюция культуры и экология. Москва: ИФ РАН, 2002. 245 с.
5. Горохов А.С. Личность ученого и актуальные вопросы идеологической работы в научной среде: дис....канд. филос. наук: 09.00.01. Новосибирск, 1984. 339 с.
6. Гофман Э. Представление себя другим. *Современная зарубежная социальная психология: тексты.* Москва, 1984. С. 188 – 196.
7. Гумбольдт В. фон. Избранные труды по языкознанию. Москва: Прогресс, 1984. 397 с.
8. Дармограй В.М. Методологическая культура творчества: дис...д-ра филос. наук.: 09.00.01. Саратов, 2006. 540 с.
9. Дворкина М.Я. Учёный – новатор, талантливый педагог, творческая личность (К 85-летию А. В. Соколова). *Научные и технические библиотеки.* 2019; (2): 98-106.
10. Доронина М. В. О системности экологического сознания в современной науке и культуре (на материале агроэкологических наук): автореф....дис. канд. филос. наук: 09.00.01. Тюмень, 2005. 188 с.
11. Злотникова Т.С. Человек. Хронотоп. Культура: курс лекций. Ярославль: Издательство ЯГПУ, 2001. 246 с.
12. Злотникова Т.С. Философия творческой личности. Москва: ООО Издательство «Согласие». 2017. 918 с.
13. Иванова Е. В. Лингвокогнитивное моделирование экологического дискурса: монография. Москва: ФЛИНТА: Наука. 2015. 176 с.
14. Казарян М.Ю. Представление о творческой личности и профессионале в юношеском возрасте: дис....канд. псих. наук: 19.00.13. Москва, 2009. 272 с.
15. Карасик В. И. Языковое проявление личности. Москва: Гнозис, 2015. 384 с.
16. Колегаева И.М. Личность творца и её отражение в триаде «автор-повествователь-персонаж художественного текста». *Записки з ром.-герм. філології.* Одеса: Латстар, 2000. Вип. 8. С. 98-106.
17. Колесов В. В. Концептуальный анализ текста: Государство и Общество. *Вестник СПбГУ Язык и литература.* 2017. Т. 14. Вип. 3. С. 389-406.
18. Кребер А.Л. Конфигурация развития культуры. *Антология исследований культуры.* СПб., 1997. Т.1. С.465-496.
19. Лотман Ю.М. Структура художественного текста. Об искусстве. Санкт-Петербург: «Искусство – СПб», 1998. С. 84 – 12.
20. Наумова Е.Г. Творчество и творческая личность в репрезентативной культуре современного общества: дис....канд. филос. наук: 24.00.01. Ростов-на-Дону, 2006. 148 с.
21. Пасинок В.Г. Креативність у педагогіці: екологічна свідомість. *Вісник ХНУ.* Сер. Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов. 2019. Вип. 90. С. 88–92.
22. Пронкин Д. Д., Пронкина С. В. Одиссея творчества. Креативность сущего через осуществление бытия. СПб.: Алетейя, 2005. 229 с.
23. Саломатова Т.И. Культура учёного (философско-социальный анализ): дис....канд. филос. наук: 09.00.01. Томск, 1983. 226 с.
24. Самохина В. А. Креативная личность Linguisticus-шутника, или ученые-лингвисты смеются. *Когниция, коммуникация, дискурс. Направление: Филология.* 2016. № 12. С. 84-97.
25. Самохіна В.О., Шпак О.В. Екологія контакту в англомовному дискурсі: монографія. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2019. 188 с.
26. Струкова Е.А. Образ творческой личности в произведениях англоязычных постколониальных писателей Дж. М. Кутзее и С. Рушди: дис....канд. филол. наук: 10.01.03. Москва, 2016. 216 с.
27. Творческая личность: субъект и объект культуросообразной деятельности: монография/ Девятова, Ольга Леонидовна; коллектив авторов. Санкт-Петербург: Общество с ограниченной ответственностью Эйдос, 2013. 362 с.
28. Тойнби А. Постижение истории. Москва: Искусство, 1994. 183 с.
29. Шапочкин Д. В. Эколингвистика: цели и задачи. *Экология языка на перекрестке наук: материалы 3-й международной научной конференции.* Тюмень: ТюмГУ, 2013. С. 37-40.
30. Шопенгауер А. Афоризмы жизненной мудрости. СПб: Сов. писатель, 1990. 173 с.

31. Экологизация общественного сознания. URL: <http://isgod.ru/posts.php?id=4>
32. Юнг К.Г. Психология и поэтическое творчество. *Самосознание европейской культуры XX века: мыслители и писатели Запада о месте культуры в современном обществе*: сборник. Москва: Политиздат, 1991. 366 с.
33. Tsvetkova Nikolina. Developing Intercultural Communicative Competence through CLIL (Content and Language Integrated Learning). BETA-IATEFL, 2013. P. 130-136.

REFERENCES

1. Antonova, O. E. (2011). Pedagogichna kreativnist' u strukturi pedagogichnoji obdarovanosti vchitelja [Pedagogical creativity in the structure of teacher's pedagogical talent]. *Novi tehnologii navchannja*. – Inst. of innovation technologies Messenger, 87, 11-17 (in Ukrainian)
2. Bahtin, M. M. (1979). *Jestetika slovesnogo tvorcestva* [Aesthetics of verbal creativity]. Moscow: Iskustvo Publ.
3. Bogoljubov, S. A. (2001). *Jekologicheskoe pravo* [Environmental law]. Moscow: Noria Publ.
4. Gofman, E. (1984). *Predstavlenie sebja drugim* [Presentation of Self]. *Sovremennaja zarubeznaja social'naja psihologija*. – Moscow Univ. Messenger, 370, 188-196 (in Russian)
5. Gorelov, A. A. (2002). *Jevoljucija kul'tury i jekologija* [Culture evolution and ecology]. Moscow: IF RAN Publ.
6. Gorohov, A.S. (1984). *Osobistist' vchenogo ta aktual'ni pitannja ideologichnoi roboti v naukovomu seredovishhi*. Diss. kand. filos. nauk [The personality of the scientist and topical issues of ideological work in the scientific environment. PhD philos. sci. diss.]. Novosibirsk. 339 p. (in Ukrainian)
7. Gumboldt, V. fon (1984). *Izbrannye trudy po jazykoznaniju* [Selected works on linguistics]. Moscow: Progress.
8. Darmograj, V.M. (2006). *Metodologicheskaja kul'tura tvorcestva*. Diss. dokt. filos. nauk [Methodological culture of creativity. Dr. philos. sci. diss.]. Saratov, 540 p. (in Russian)
9. Doronina, M. V. (2005). *O sistemnosti jekologicheskogo soznanija v sovremennoj nauke i kul'ture (na materiale agrojekologicheskikh nauk)*. Avtoref. diss. kand. filosof. nauk. [About the system of ecological consciousness in modern science and culture (on the agro-ecological materials science). PhD philos. sci. diss. synopsis]. Tjumen. (in Russian)
10. Dvorkina, M.Ja. (2019). *Uchjonyj-novator, talantlivyj pedagog, tvorcheskaja lichnost' (k 85-letiju V.A. Sokolova)* [The innovator scholar, talented pedagogue, creative person (on the 85-th anniversary of Arkady Sokolov)]. *Scientific and Technical Libraries*. – Moscow Univ. Messenger, 218, 98-106 (in Russian)
11. Ivanova, E. V. (2015). *Lingvokognitivnoe modelirovanie jekologicheskogo diskursa* [Linguocognitive modeling of environmental discourse]. Moscow: DLINGA: Nauka.
12. Kazarjan, M. Ju. (2009). *Predstavlenie o tvorcheskoj lichnosti i professionalie v junosheskom vozraste*. Diss. PhD. psih. nauk [Representation of a creative personality and professional as a teenager. PhD psychol. sci. diss.]. Moscow, 272 p. (in Russian)
13. *Jekologizacija obshhestvennogo soznanija* [Greening public consciousness]. Available at: <http://isgod.ru/posts.php?id=4>
14. Jung, K. G. (1991). *Psihologija i pojeticheskoe tvorcestvo. Samosoznannie evropejskoj kul'tury XX veka: mysliteli i pisateli Zapada o meste kul'tury v sovremennom obshhetve* [Psychology and poetry. Self-awareness of XX century European culture: Western thinkers and writers about the place of culture in modern society:]. Moscow: Politizdat
15. Karasik, V. I. (2015). *Jazykovoe projavlenie lichnosti* [Language manifestation of personality]. Moscow: Gnozis.
16. Kolegaeva, I.M. (2000). *Lichnost' tvorca i ejo otrazhenie v triade «avtor-povestvovatel'-personazh hudozhestvennogo teksta* [The personality of the creator and its reflection in the triad "author-narrator-character of a literary text]. *Zapiski z rom-germ. Filologii*. Odesa Univ. Messenger, 249, 98-106 (in Russian)
17. Kolesov, V. V. (2017). *Konceptual'nij analiz tekstu* [Conceptual text analysis]. *Vestnik SPbGU Yazyk i literature*. – SPbGU Messenger, 617, 388-406 (in Russian)
18. Kreber, A.L. (1997). *Konfiguracija razvitija kul'tury* [Culture Development Configuration]. SPb. Iskustvo Publ.
19. Lotman, Ju. M. (1998). *Struktura khudozhestvennogo teksta. Ob iskusstve*. [The structure of the literary text. About art.]. SPb: Iskustvo Publ.
20. Naumova, E.G. (2005). *Tvorcestvo i tvorcheskaja lichnost' v reprezentativnoj kul'ture sovremennoho obshhestva*. Diss. kand. filos. nauk [Creativity and creative personality in the representative culture of modern society. PhD philos. sci. diss.]. Rostov-na-Donu. 148 p. (in Russian)
21. Pasinok, V.G. (2019). *Kreativnist' u pedagogici: ekologichna svidomist* [Creativity in pedagogy: environmental awareness]. *Filologichni traktati*. – Sumy National Univ. Messenger (in Ukrainian) (u druci)
22. Pronkin, D. D., and Pronkina, S. V. (2005). *Odisseja tvorcestva. Kreativnost' sushhego cherez osushhestvlenie bytija* [Odyssey of creativity. Creativity of Being through the Implementation of Being]. SPb.: Aletejja
23. Salomatova, T.I. (1983) *Kul'tura uchjonogo (filosofsko-social'nyj analiz)*. Diss. kand. filos. nauk [Scientist culture (philosophical and social analysis). PhD philos. sci. diss.]. Tomsk. 226 p. (in Russian)
24. Samohina, V. A. (2016). *Kreativnaja lichnost' Linguisticus-hohmjashhego, ili uchjonye-lingvisty smejujsja*. [The creative personality of the Linguisticus joker, or linguistic scholars laugh]. *Kognicija. Kommunikacija. Diskurs*. – V. N. Karazin Kharkiv National Messenger, 151, 84-97 (in Russian)
25. Samohina, V. O., and Shpak O.V. (2019). *Ekologi'ya kontaktu v anglomovnomu diskursi* [The ecology of contact in English discourse:]. V. N. Karazin Kharkiv National Publ.
26. Shapochkin, D. V. (2013). *Jekolingvistika: celi i zadachi. Jekologija jazyka na perekrjostke nauk* [Ecolinguistics: goals and objectives. Ecology of language at the crossroads of science]. Tjumen: TjumGU
27. Shopengauer, A. (1990). *Aforizmi zhittivoi mudrosti* [Aphorisms of life wisdom]. SPb: Sov. pisatel

28. Strukova, E.A. (2016). *Obraz tvorchej skoj lichnosti v proizvedenijah anglojazycznych postkolonial'nyh pisatelej Dzh. M. Kutzee i S. Rushdi*. Diss. kand. filol. nauk [The image of a creative person in the works of English-speaking postcolonial writers J. M. Kutzee and S. Rushdi. PhD philol. sci. diss.]. Moscow. 216 p. (in Russian)
29. Tojnbi, A. (1994). *Postizhenie istorii* [Comprehension of history]. Moscow
30. Tsvetkova, N. (2013). *Developing Intercultural Communicative Competence through CLIL (Content and Language Integrated Learning)*. BETA-IATEFL, pp. 130-136.
31. *Tvorcheskaya lichnost': sub'ekt i ob'ekt kul'turosoobraznoj deyatel'nosti* [Creative personality: subject and object of cultural activity] (2013). Spb.: Jeidos
32. Zlotnikova, T.S. (2001). *Chelovek. Hronotop. Kul'tura: Kurs lekcij* [Person. Chronotope. Culture: lecture course]. Jaroslavl: JaGPU Publ.
33. Zlotnikova, T.S. (2017). *Filosofija tvorcheskoj lichnosti* [Philosophy of a Creative Person]. Moscow: Soglasie Publ.

СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРЕ / INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Самохина Виктория Афанасьевна – доктор филологических наук, профессор, заведующая кафедрой английской филологии Харьковского национального университета имени В.Н. Каразина; e-mail: samokhina.victoria@gmail.com; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6216-2502>; GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com.ua/citations?user=0us2VTAAAAAJ&hl>; RESEARCH GATE: https://www.researchgate.net/profile/Viktoria_Samokhina

Samokhina Victoria – Doctor of Philology, Professor, Head of English Philology Department of V.N. Karazin Kharkiv National University; e-mail: samokhina.victoria@gmail.com; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6216-2502>; GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com.ua/citations?user=0us2VTAAAAAJ&hl>; RESEARCH GATE: https://www.researchgate.net/profile/Viktoria_Samokhina